

ตีบเก่ง: ดนตรีพิธีกรรมและพลวัตทางสังคม บ้านป่าแดง
ตำบลป่าเลา อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

Toob Keng : Ritual Music and Social Dynamics in Ban Pa Daeng,
Pa Lao Sub District, Maung Phetchabun District, Phetchabun Province

อัมรินทร์ แร่งเพชร*
Ammarin Rangpeth*

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยบทบาทของวงดนตรี ตีบเก่ง ที่มีต่อพิธีกรรมและพลวัตทางสังคมในปัจจุบันที่ส่งผลกระทบต่อ การดำรงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงไปของวงดนตรีตีบเก่ง ชุมชนบ้านป่าแดง ตำบลป่าเลา อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า วงตีบเก่ง เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของชาวบ้านป่าแดง เป็นดนตรีที่มีเอกลักษณ์ เฉพาะตน และได้ถูกกำหนดบทบาทหน้าที่ของวงต่อสังคมบ้านป่าแดงไว้ในหลายมิติ ประวัติศาสตร์และความ เชื่อที่ชาวบ้านมีต่อวงตีบเก่ง รวมไปถึงรูปแบบของการบรรเลงเพลงต่างๆ ล้วนมีความหมายและนัยสำคัญที่มี ต่อพิธีกรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านป่าแดงมาช้านาน จนถึงปัจจุบันเมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป ความเจริญ ทางด้านเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย และการ เปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อ การดำรงอยู่ของวงดนตรีตีบเก่งต่อไปในอนาคต

ผลจากการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ได้ผลักดันให้ชาวบ้านป่าแดงต้องรับเอาค่านิยมทางวัตถุของคน เมืองมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต การที่ชาวบ้านป่าแดงต้องทำงานและมีชีวิตอย่างคนเมืองมากขึ้น เป็น ผลให้ชาวบ้านป่าแดงต้องห่างเหินจากพิธีกรรมหรือกิจกรรมของหมู่บ้านไป ซึ่งก็ทำให้กระบวนการทางสังคมใน การอบรมสั่งสอนหรือการถ่ายทอดวิถีการดำเนินชีวิตและมรดกทางวัฒนธรรมที่ทำกันมาแต่โบราณสูญหายไป โดยปริยาย ช่วงเวลาของการที่ความสัมพันธ์ระหว่างวงตีบเก่งกับชาวบ้านป่าแดงกำลังเสื่อมลงไป ทำให้ ช่วงเวลาแห่งการเรียนรู้วิถีชีวิตคนรุ่นเก่าของคนรุ่นใหม่ขาดหายไปด้วย ส่งผลให้ชาวบ้านป่าแดงรุ่นใหม่เติบโต ขึ้นท่ามกลางกระแสของการพัฒนาในปัจจุบัน ขาดความคุ้นเคยและผูกพันกับพิธีกรรมและวงตีบเก่ง ปัจจุบัน เยาวชนรุ่นใหม่บางคนอาจให้ความสนใจ แต่ก็ยังเป็นสัดส่วนที่น้อยมาก และถึงแม้ว่านักดนตรีตีบเก่งที่ยัง เหลืออยู่จะเคร่งครัดต่อหน้าที่ของตนท่ามกลางการพัฒนาที่ต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปอย่างไร นักดนตรีที่มีอยู่ ก็เป็นเพียงกลุ่มคนส่วนน้อยเมื่อเทียบกับทั้งสังคมจึงไม่สามารถต้านทานกระแสของการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ นิยมที่รวดเร็วและต่อเนื่องนี้ได้ ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษาและชาวบ้าน เริ่มมองเห็นถึงคุณค่า และความสำคัญของดนตรีตีบเก่งในฐานะศิลปวัฒนธรรมทางดนตรีของท้องถิ่นมากขึ้น และให้การสนับสนุน จากหลายฝ่าย แต่อย่างไรก็ตามการสนับสนุนและส่งเสริมดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและจริงจังมาก พอที่จะก่อให้เกิดกระบวนการของการสืบทอด เป็นเพียงแค่การส่งเสริมวงดนตรีตีบเก่งที่มีอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีไทย วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

* Assistant Professor, Thai Music Program Faculty College of Music Bansomdejchaopraya Rajabhat University

ยังขาดซึ่งกระบวนการอันสำคัญที่จะก่อให้เกิดการสืบทอดให้ต๊อบแก๊งยังคงอยู่ต่อไปถึงรุ่นลูกรุ่นหลานอย่างแท้จริง การที่จะทำให้วงต๊อบแก๊งยังสามารถอยู่กับบ้านป่าแดงต่อไปนั้น จะต้องมุ่งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้และนำไปสู่การสืบทอดองค์ความรู้นี้อย่างจริงจัง ชาวบ้านทุกคนในสังคมป่าแดงต้องตระหนักถึงความสำคัญของวงต๊อบแก๊งในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ไม่เหมือนใคร ซึ่งหากแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาที่เกิดขึ้นยังคงไม่สนับสนุนให้เกิดการสืบทอดเรียนรู้อย่างแท้จริง ในอนาคตอันใกล้นี้ วงต๊อบแก๊ง อาจหายไปจากหมู่บ้านป่าแดงอย่างถาวร

คำสำคัญ : ต๊อบแก๊ง ดนตรีพิธีกรรม พลวัตทางสังคม

Abstract

This research studied the role of *Toob Keng* folk band on the rituals and social dynamics in the present days which affects the existence and change of the band in Ban Pa Daeng community, Pa Lao Sub District, Muang Phetchabun District, Phetchabun Province, Thailand. It is found that the band is a cultural product of Ban Pa Daeng community. The band's music is unique and its role was specified towards the community in various dimensions. The community's history and beliefs towards *Toob Keng*, the music patterns, as well as each song contain meanings and significance which has been centering round the rituals and lifestyle of Ban Pa Daeng community for a long time. Today social changes and technological advancement play a key role in the lifestyle of the community, forcing them to change accordingly. Consequently, such changes affect the existence of *Toob Keng* in the future.

The results of the development towards modernity have pushed Ban Pa Daeng community forward to accommodating the way of life of the city people who cherish materialism. Working and living like the city people drive Ban Pa Daeng residents becoming estranged from the community's rituals and local activities, resulting in the implicitly neglect of social learning processes, lifestyle transformation, and longstanding cultural heritage. The quality time between *Toob Keng* and Ban Pa Daeng community has been faded; so as between young generations learning their ancestors' wisdom. As a result, the new generations who have been raised among the current of advancement are neither familiar nor bonded with the local rituals and *Toob Keng*. Even though at the present some of the younger generations are interested in *Toob Keng*, the ratio is rather small. Although the remaining members of *Toob Keng* are strict to their duty despite the development that causes a change in their lifestyle, they are considered a minority, comparing to the whole society. Therefore, it is not possible for them to resist the sharp and continuous changes of a materialistic current. Now, the government, educational institutions, and the community's people have realized the value and significance of *Toob Keng* as the local musical arts and cultures even more; *Toob Keng* has been supported by these sectors. However, such

consolation is not given continuously and not taken seriously enough to create a sustainable succession process but only focuses on a few existing *Toob Keng* bands. The important process which can cause the ongoing existence of *Toob Keng* from generations to generations still lacks.

In order to maintain *Toob Keng*, serious work on continuous support and education must be acknowledged and realized. Every person in Ban Pa Daeng community should be aware of the significance of *Toob Keng* as a priceless and unique cultural heritage and an exceptional local culture. If the approach for conservation and sustainable development still has not yet been promoted as a genuine lifelong learning, *Toob Keng* may be permanently disappeared from the Ban Pa Daeng community in the near future.

Keyword : Toob-Keng, Rituals music, Social Dynamics

บทนำ

วงต๊อบแก่ง เป็นดนตรีพื้นบ้านของชาวบ้านป่าแดง ตำบลป่าเลา อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ปัจจุบันวงต๊อบแก่งใช้บรรเลงประกอบพิธีในงานศพเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากชาวบ้านป่าแดงมีความเชื่อว่าเสียงของวงดนตรีต๊อบแก่งจะนำทางให้ดวงวิญญาณของผู้ที่เสียชีวิตได้ไปสู่สรวงสวรรค์ เป็นดนตรีพื้นบ้านที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี คำว่า ต๊อบแก่ง น่าจะมาจากเสียงของเครื่องดนตรีที่ใช้ผสมอยู่ในวงดนตรี คือเสียง“ต๊อบ” หมายถึงเสียงของกลอง และเสียง“แก่ง” หมายถึง เสียงของฆ้องกระแต (ข้าคม พรประสิทธิ์, 2549, น. 242) ซึ่งเครื่องดนตรีทั้ง 2 ชนิดนี้ถือเป็นเครื่องดนตรีที่มีบทบาทสำคัญในวงดนตรีต๊อบแก่งจึงได้นำมาตั้งเป็นชื่อของวงดนตรี และเป็นวงดนตรีที่ชาวบ้านป่าแดงได้สืบทอดกันมาแบบมุขปาฐะจากรุ่นสู่รุ่นโดยไม่มี การจดบันทึกเพลงและวิธีการถ่ายทอดต่างๆ ไว้

ในอดีตแม้ว่าดนตรีต๊อบแก่งจะได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ แต่เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงในหลายด้านทั้งเศรษฐกิจ การเมืองและอิทธิพลของวัฒนธรรมภายนอกได้เข้ามามีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมดั้งเดิมมากขึ้นทำให้ในปัจจุบันความสัมพันธ์ของวิถีชีวิตของชาวบ้านป่าแดงกับวงดนตรีต๊อบแก่งเริ่มลดน้อยลง ดังจะเห็นได้จากการนำวงดนตรีอื่นมาบรรเลงในงานศพ เยาวชนเริ่มมองข้ามความสำคัญของดนตรีต๊อบแก่ง ตลอดจนนักดนตรีต๊อบแก่งแต่ละคนก็มีอายุมากและยังไม่มีเยาวชนรุ่นใหม่มาสืบทอด ซึ่งอาจส่งผลให้วงดนตรีต๊อบแก่งหายไปจากสังคมบ้านป่าแดงได้

ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญและตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวบ้านป่าแดง ตำบลป่าเลา จังหวัดเพชรบูรณ์ จึงได้ดำเนินการศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของวงดนตรีต๊อบแก่ง บ้านป่าแดง ตำบลป่าเลา อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ตลอดจนศึกษาถึงบทบาทของวงดนตรีต๊อบแก่งที่มีต่อพิธีศพที่เริ่มจะสูญหายไปจากบ้านป่าแดงด้วยเหตุผลต่าง ๆ หลายประการ และในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะได้เป็นการดำเนินการเผยแพร่วงดนตรีต๊อบแก่งออกสู่สังคมวงกว้างให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายและคงอยู่สืบไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เกี่ยวกับวงดนตรีต๊อบแก่งในพิธีกรรมของชาวบ้านป่าแดง ตำบลป่าเลา อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการวิจัยดังนี้

การรวบรวมข้อมูลเอกสาร

ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เช่น ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดเพชรบูรณ์ อาณาเขต จำนวนประชากร อาชีพ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี รวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญต่อการนำมาช่วยในการวิเคราะห์และเพื่อความสมบูรณ์ถูกต้องของเนื้อหา ข้อมูลที่กล่าวมาได้ค้นคว้าเอกสารจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

- ข้อมูลจากหน่วยงานราชการในพื้นที่ ได้แก่ ที่ว่าการอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ องค์การบริหารส่วนตำบลป่าเลา เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ลักษณะภูมิประเทศจำนวนประชากร และอาชีพ
- ข้อมูลจากงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม วัฒนธรรมทางดนตรี ดนตรีพื้นบ้าน บทบาทหน้าที่ของดนตรีต่อพิธีกรรม รวมถึงทฤษฎีทางมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา

การเก็บข้อมูลภาคสนาม

ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้เริ่มจากการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นของบ้านป่าแดง ติดต่อเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการในท้องถิ่น ผู้นำชุมชนเพื่อความสะดวกในการลงพื้นที่สำรวจข้อมูล และติดต่อกับนักดนตรีวงต๊อบเก่งเพื่อเก็บข้อมูล โดยมีวิธีการดังนี้

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) ผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชาวบ้านป่าแดงในชีวิตประจำวัน และร่วมบรรเลงในพิธีต่าง ๆ ที่มีวงดนตรีต๊อบเก่งบรรเลงประกอบในพิธี เช่น พิธีศพ เพื่อตั้งข้อสังเกต และทำให้เกิดความคุ้นเคยกับนักดนตรีและชาวบ้าน

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant observation) ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตเชิงสำรวจสภาพทั่ว ๆ ไปในหมู่บ้านป่าแดง เช่น การดำเนินชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตนในพิธีต่าง ๆ รวมไปถึงลักษณะการบรรเลง การจัดรูปวงของวงดนตรีต๊อบเก่งในการประกอบพิธีต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์

3. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-informant Interview) ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นักดนตรีและผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องของวงต๊อบเก่งและพิธีกรรมต่าง ๆ โดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวงต๊อบเก่งและพิธีศพ เช่น วิธีการบรรเลง ประเภทบทเพลง รายละเอียดต่าง ๆ ในการบรรเลงในพิธีศพ

4. การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Non-structural Interview) เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลอยู่ตลอดเวลาในการทำวิจัยเรื่องนี้ โดยการสนทนากับชาวบ้านในชุมชนทั้งที่เป็นนักดนตรีและชาวบ้านทั่วไป ซึ่งมักจะเริ่มพูดคุยถึงเรื่องใกล้ตัวเพื่อให้บรรยากาศในการสัมภาษณ์เป็นกันเอง ก่อนที่จะเข้าถึงรายละเอียดเฉพาะเรื่อง ขณะที่สัมภาษณ์ผู้วิจัยได้สอดแทรกคำถามเพื่อทราบถึงรายละเอียดต่าง ๆ ซึ่งแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนาสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพการณ์ที่สนทนากันอยู่ เป็นคำถามที่เปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีรายละเอียดครอบคลุม และหลากหลายมุมมอง อันจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการวิจัย

การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

จากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์ การบันทึกเสียงและการบันทึกภาพในพื้นที่หลักและพื้นที่ที่เกี่ยวข้องดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ให้เป็นระเบียบ ตรวจสอบข้อมูลอย่างละเอียดเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องที่สุด และใช้ทฤษฎีทางมานุษยวิทยาทั้งทางสังคมวัฒนธรรมและการดนตรีมาใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้นำไปสู่ผลสรุปที่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ จากนั้นจึงนำเสนอรายงานผลการวิจัยด้วยการเขียนแบบบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยถึงบทบาทของวงดนตรี ติ้บเก่ง ที่มีต่อพิธีกรรมต่าง ๆ และศึกษาถึงพลวัตทางสังคม ในปัจจุบัน ที่ส่งผลกระทบต่อการดำรงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงไปของวงดนตรี ติ้บเก่ง ชุมชนบ้านป่าแดง ตำบลป่าเลา อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า วงติ้บเก่ง ถือเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของชาวบ้านป่าแดง เป็นดนตรีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน ซึ่งนับตั้งแต่เมื่อดนตรี ติ้บเก่ง ได้ถือกำเนิดขึ้นในบ้านป่าแดง วงดนตรีวงนี้ก็ได้ถูกกำหนดบทบาทหน้าที่ของวง ต่อสังคมบ้านป่าแดงไว้ในหลายมิติ ประวัติศาสตร์และความเชื่อที่มีต่อวงติ้บเก่ง รวมไปถึงรูปแบบของการบรรเลงและเพลงต่างๆ ล้วนมีความหมายและนัยสำคัญที่มีต่อพิธีกรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้านป่าแดงมาช้านาน จนถึงปัจจุบันเมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีเข้ามา มีบทบาทอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย และการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อการดำรงอยู่ของวงดนตรีติ้บเก่งต่อไปในอนาคต ซึ่งบทบาทหน้าที่ของวงติ้บเก่งที่มีต่อสังคมบ้านป่าแดง และการเปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันสามารถอธิบายได้ดังนี้

วงติ้บเก่งกับการส่งวิญญาณไปสู่สวรรค์

ในพิธีกรรมงานศพของชาวบ้านป่าแดงนั้น วงติ้บเก่ง ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการนำพาดวงวิญญาณของผู้ตายไปสู่สวรรค์หรือภพภูมิที่ดีขึ้น การที่ชาวบ้านป่าแดงเชื่อว่าวงติ้บเก่งสามารถนำพาดวงวิญญาณของผู้ตายไปสู่สวรรค์นั้น ทั้งนี้เนื่องมาจากเสียงอันเป็นเอกลักษณ์และรูปแบบการนำเสนอของวงดนตรีติ้บเก่ง เป็นสิ่งที่ช่วยสร้างจินตนาการและก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมในพิธีได้ง่ายและรวดเร็ว ประกอบกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ช่วงหนึ่งของวงติ้บเก่งเองที่เกี่ยวข้องกับความตาย จนชาวบ้านชินกับเสียงของวงติ้บเก่งในงานศพ จึงเป็นสาเหตุที่ชาวบ้านป่าแดงได้เลือกเอาวงติ้บเก่งเป็นตัวแทนในการนำพาดวงวิญญาณของผู้ตายไปสู่สวรรค์หรือภพภูมิที่ดีขึ้น และนำพามาซึ่งความสุขความเจริญในชีวิตของครอบครัวและญาติพี่น้อง นอกจากนี้วงติ้บเก่งยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้พิธีกรรมนั้นมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นอีกด้วย

ดนตรีติ้บเก่งทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรม

ดนตรีติ้บเก่ง เป็นวัฒนธรรมทางดนตรีอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านป่าแดงสร้างสรรค์ขึ้น การนำเสนอของวงติ้บเก่ง ที่ปรากฏในพิธีกรรม เป็นการนำเสนอในลักษณะที่ช่วยกระตุ้นพฤติกรรมทางจิตใจของผู้ร่วมพิธี การนำเสนอของวงติ้บเก่งในพิธีกรรมงานศพ เป็นไปในลักษณะที่มีความเรียบง่ายและสะดวกต่อการรับรู้และเข้าใจ ประกอบกับการที่ต้องบรรเลงตามขั้นตอนต่าง ๆ ของพิธีในทุกขั้นตอน ทำให้ผู้ที่มาร่วมพิธีรู้สึกว่แต่ละขั้นตอนในพิธีมีความสำคัญและมีความศักดิ์สิทธิ์มากขึ้น ดังนั้น ลักษณะการนำเสนอของวงติ้บเก่งในพิธีกรรม จึงมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการผลักดันความรู้สึกและโน้มน้าวให้ผู้ร่วมพิธีเกิดอารมณ์คล้อยตาม จนเกิดศรัทธาและความศักดิ์สิทธิ์ขึ้นในความรู้สึกของเจ้าภาพและญาติพี่น้องตลอดจนผู้มาร่วมพิธีทุกคน

ดนตรีติ้บเก่งกับความหมายเชิงสัญลักษณ์

นับจากอดีตชาวบ้านป่าแดงใช้ติ้บเก่ง เป็นดนตรีที่บรรเลงทั้งในงานมงคลและอวมงคล แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2508–2524 มีการทำสงครามปราบปรามคอมมิวนิสต์หรือศึกเขาค้อนั้น มีผู้คนล้มตายมากวัดต่าง ๆ ในเขตบ้านป่าแดงทุกวัด จะมีการทำพิธีเผาศพกันแทบทุกวัน ชาวบ้านจะได้ยินเสียงติ้บเก่ง หรือเสียงปี่แต่ตั้งลอยมาแต่ไกล เมื่อได้ยินแล้วก็จะเป็นที่รับรู้ร่วมกันว่ามีคนตาย จนเป็นเรื่องที่คุ้นเคยของชาวบ้าน ถึงแม้ว่าเมื่อหลังจากสงครามเขาค้อจะสงบลงแล้ว ชาวบ้านก็ไม่นิยมเอาวงติ้บเก่งไปบรรเลงในงานมงคลเหมือนเดิม เพราะเคยชินแล้วว่าติ้บเก่งนั้นใช้ในงานศพไม่น่าจะเอาใช้ในงานมงคลอีก และด้วยสาเหตุนี้เอง นับจากนั้น วง ติ้บเก่ง จึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของงานศพหรืออวมงคลในความรู้สึกของชาวบ้านป่าแดงมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้รูปแบบการบรรเลงของ ติ้บเก่ง ในพิธีศพ เพลงต่างๆที่ใช้บรรเลงก็ถือว่าเป็นสัญลักษณ์และมีความหมายสื่อถึง

ขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นในพิธี เพื่อบอกหรือสื่อสารกับผู้ที่มาร่วมงาน หรือชาวบ้านที่อยู่ในบริเวณโดยรอบ ซึ่งเพลงต่าง ๆ ล้วนมีความหมายสื่อถึงขั้นตอนของพิธีกรรมงานศพทั้งสิ้น

บทบาทของนักดนตรีตึบแก่งที่มีต่อสังคมบ้านป่าแดง

สภาพสังคมบ้านป่าแดงในอดีต เป็นชุมชนที่ไม่ใหญ่นัก ส่วนใหญ่ก็ล้วนเป็นญาติกัน ดังนั้นเมื่อบ้านไหนมีงาน ชาวบ้านก็จะมาร่วมกันช่วยทำงาน ใครที่สามารถเล่นดนตรีตึบแก่งได้ก็จะมาร่วมวงกัน โดยไม่มีการเรียกร้อยค่าตอบแทนแต่อย่างใด ทุกคนจะถือว่าการเล่นดนตรีตึบแก่งในงาน เป็นการได้มาช่วยงาน และเป็นการทำบุญไปด้วย แต่ในปัจจุบันสังคมบ้านป่าแดง มีการขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ความเจริญแบบสังคมเมืองได้เข้ามามีบทบาทต่อวิถีของชาวบ้านมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อระบบเครือญาติซึ่งเป็นระบบแห่งการเอื้อเฟื้อและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของชาวบ้านในชุมชน เป็นผลให้การช่วยเหลือกันในแบบระบบเครือญาติลดน้อยลง และในที่สุด จากที่เคยเป็นการช่วยเหลือกันก็เปลี่ยนเป็นการว่าจ้าง ซึ่งราคาของการว่าจ้าง จะแตกต่างกันไปตามความใกล้เคียงของพื้นที่ที่ต้องไปบรรเลง อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้นักดนตรีตึบแก่งจะมีการเรียกร้อยค่าตอบแทนในการไปบรรเลงให้ในงานต่าง ๆ แต่จำนวนเงินที่เรียกร้อยก็เป็นเพียงแค่ค่ารถหรือค่าเดินทางของนักดนตรีเท่านั้น ไม่เพียงพอที่จะนำมาใช้จ่ายอื่น ๆ ในครอบครัวได้ ดังนั้นสถานภาพของนักดนตรีตึบแก่งนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังคงมีลักษณะที่เป็นไปเพื่อการบริการสังคมมาโดยตลอด เพราะการเป็นนักดนตรี ตึบแก่งไม่สามารถถือเป็นการอาชีพที่จะยึดไว้ทำมาหากินได้ นักดนตรีตึบแก่งทุกคนในบ้านป่าแดง จึงนับได้ว่าเป็นผู้เสียสละในการทำงานให้กับสังคมโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง

พลวัตทางสังคมของชุมชนบ้านป่าแดงที่มีผลกระทบต่อวงดนตรีตึบแก่ง

ตลอดระยะเวลาของการพัฒนา ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้านป่าแดงและวงตึบแก่งอย่างมาก กล่าวคือผลจากการพัฒนาไปสู่ความทันสมัย ได้ผลักดันให้ชาวบ้านป่าแดงต้องรับเอาค่านิยมทางวัตถุของคนเมืองมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต พ่อแม่มีค่านิยมที่จะส่งลูกหลานให้เรียนจบในระดับสูง ๆ การที่ชาวบ้านป่าแดงต้องทำงานและมีชีวิตอย่างคนเมืองมากขึ้น เป็นผลให้ชาวบ้านป่าแดงต้องห่างเหินจากพิธีกรรมหรือกิจกรรมของหมู่บ้านไป ซึ่งก็ทำให้กระบวนการทางสังคมในการอบรมสั่งสอน ถ่ายทอดวิถีการดำเนินชีวิตและมรดกทางวัฒนธรรมที่ทำกันมาแต่โบราณสูญหายไปโดยปริยาย การที่ความผูกพันระหว่างวงตึบแก่งกับชาวบ้านป่าแดงกำลังเสื่อมลงไป ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรุ่นใหม่ในการรับรู้วิถีชีวิตของคนรุ่นเก่าขึ้น ซึ่งส่งผลให้ชาวบ้านป่าแดงรุ่นใหม่เติบโตขึ้นมาท่ามกลางกระแสของการพัฒนาในปัจจุบัน ขาดความคุ้นเคยและผูกพันกับพิธีกรรมและวงตึบแก่ง ถึงแม้ว่าปัจจุบันเยาวชนรุ่นใหม่บางคนจะให้ความสนใจ แต่ก็ยังเป็นสัดส่วนที่น้อยมาก และถึงแม้ว่านักดนตรีตึบแก่งที่ยังเหลืออยู่จะเคร่งครัดต่อหน้าที่ของตนท่ามกลางการพัฒนาที่ต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปอย่างไร แต่นักดนตรีที่มีอยู่ก็เป็นเพียงกลุ่มคนส่วนน้อยเมื่อเทียบกับทั้งสังคมจึงไม่สามารถต้านทานกระแสของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่รวดเร็วและต่อเนื่องนี้ได้ ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษาและชาวบ้าน เริ่มมองเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของนักดนตรีตึบแก่ง ในฐานะศิลปวัฒนธรรมทางดนตรีของท้องถิ่นมากขึ้น และให้การสนับสนุนจากหลายฝ่าย ซึ่งการสนับสนุนและส่งเสริมที่เกิดขึ้นจากหลายฝ่ายนั้น มาจากเจตนาเดียวกันก็คือเพื่อช่วยให้ดนตรีชนิดนี้ยังคงอยู่คู่กับสังคมบ้านป่าแดงต่อไป โดยการนำวงตึบแก่งไปบรรเลงในงานต่างๆมากขึ้น สถาบันการศึกษาได้เข้าไปศึกษาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล แต่อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนและส่งเสริมดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและจริงจัง หรือเป็นเพียงแค่การส่งเสริมวงดนตรีตึบแก่งที่มีอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังคงขาดกระบวนการอันสำคัญที่จะก่อให้เกิดการสืบทอดให้ตึบแก่งยังคงอยู่ต่อไปถึงรุ่นลูกหลานอย่างแท้จริง ซึ่งการที่จะให้วงตึบแก่งยังคงอยู่ต่อไปนั้น จะต้องมุ่งส่งเสริมให้มีการสืบทอดและเรียนรู้การบรรเลงของวงตึบแก่งอย่างจริงจัง ชาวบ้านทุกคนในสังคมป่าแดงต้องตระหนักถึงความสำคัญของวงตึบแก่งในฐานะของมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า และเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนใคร ซึ่ง

หากแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาที่เกิดขึ้นยังคงดำเนินไปในทิศทางเดิมคือสนับสนุนเฉพาะวงที่มีอยู่เพียงไม่กี่วงในปัจจุบัน แต่ไม่สนับสนุนให้มีการสืบทอดเรียนรู้การบรรเลงวงดับแก่งอย่างจริงจัง ในอนาคตอันใกล้นี้วงดับแก่งอาจหายไปจากหมู่บ้านป่าแดงอย่างถาวร

อภิปรายผล

วงดับแก่ง เป็นดนตรีที่อยู่คู่กับประวัติศาสตร์ของชาวบ้านป่าแดงมานาน เป็นดนตรีที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง และมีบทบาทต่อสังคมชาวบ้านป่าแดงในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางด้านจิตใจทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคม ด้วยรูปแบบในการนำเสนอของวงดับแก่งที่บรรพบุรุษของชาวบ้านป่าแดงได้สร้างสรรค์ขึ้นและกระบวนการในการทำพิธีกรรมงานศพ ได้สอดแทรกเนื้อหาสาระสำคัญต่างๆไว้ให้ลูกหลานรุ่นต่อมาได้เรียนรู้ และนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตตามวิถีของชาวบ้านป่าแดงที่ทำมาแต่อดีต เป็นกุศโลบายที่บรรพบุรุษของชาวบ้านป่าแดงได้สร้างไว้เพื่อเป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคมให้ดำเนินไปด้วยความสงบเรียบร้อย ดังนั้นรูปแบบการนำเสนอของ วงดับแก่ง จึงเป็นการเก็บรักษาหลักปรัชญาความคิด ความทรงจำเกี่ยวกับบรรพบุรุษ หลักการและวัฒนธรรมของชาวบ้านป่าแดงเอาไว้

แนวคิดและทฤษฎีทางด้านมนุษยวิทยาการหน้าที่กล่าวว่า ทุกอย่างในสังคมล้วนมีการหน้าที่ทั้งสิ้นเพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นของมนุษย์ การเกิดขึ้นและมีอยู่ของพฤติกรรมต่าง ๆ นั้นต้องมีบทบาทและหน้าที่ที่สามารถทำประโยชน์เกื้อหนุนให้สังคมอยู่ได้ หน้าที่เหล่านี้จะถูกจัดสรรกำหนดขึ้นและมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับความต้องการซึ่งกันและกันภายในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อในเรื่องผี พิธีกรรมงานศพและวงดับแก่ง ที่บรรพบุรุษของชาวบ้านป่าแดงได้สร้างขึ้น และกำหนดบทบาทที่มีต่อสังคมให้ตอบสนองความต้องการจำเป็นทางด้านจิตใจและเกื้อหนุนสังคมให้คงอยู่ต่อไป นอกจากนั้นวงดับแก่งยังมีหน้าที่ในการเป็นองค์ประกอบสำคัญในการแสดงถึงความเป็นพิธีกรรม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและโครงสร้างทางสังคมของชาวบ้านป่าแดง และยังมีบทบาทหน้าที่ในการสะท้อนหรือบ่งบอกถึงระบบคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ซึ่งยังความอยู่รอดให้แก่สังคมของชาวบ้านป่าแดงตลอดมา

ปัจจุบันวิถีชีวิตของชาวบ้านป่าแดงได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มิได้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับสังคมชาวบ้านป่าแดงเท่านั้น แต่แทบทุกพื้นที่ชนบทในประเทศไทยต่างก็ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลมาจากการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยนี้เช่นกัน ทุกวันนี้ชาวบ้านป่าแดงได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองไป เพื่อให้สอดคล้องและทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในทุกด้านของสังคม เป็นผลทำให้เกิดช่องว่างขึ้นบนความสัมพันธ์ของสังคมที่มีอยู่ในหลายมิติโดยเฉพาะเรื่องพิธีกรรมและความเชื่อ ช่องว่างดังกล่าวเป็นเหตุทำให้สมาชิกในสังคมห่างเหินกันออกไปและเริ่มให้ความสำคัญต่อกิจกรรมทางต่อสังคมน้อยลง เมื่อความสัมพันธ์ในสังคมลดความเข้มข้นลงกว่าแต่ก่อน กิจกรรมทางสังคมที่เคยมีจึงถูกละเลยไปโดยเฉพาะพิธีกรรม เมื่อเป็นเช่นนี้ วงดับแก่ง ซึ่งเป็นดนตรีที่เคยมีบทบาทในการบอกถึงหลักปรัชญา ความคิดและบอกเล่าถึงความเป็นมาของกลุ่มชนจึงหมดบทบาทไปด้วย และการที่บ้านป่าแดงได้เริ่มรับเอาวัฒนธรรมทางดนตรีจากที่อื่นเข้ามาใช้ซึ่งวงใหญ่กว่าและให้ความบันเทิงได้มากกว่าเข้ามาใช้ในวิถีชีวิต ประกอบกับการจะฝึกฝนให้สามารถบรรเลงวงดับแก่งได้นั้นต้องอาศัยระยะเวลาอันนาน ไม่เป็นที่ชื่นชอบของเด็กรุ่นใหม่มากนัก ทั้งหมดจึงเป็นเหตุให้ในปัจจุบันไม่มีลูกหลานชาวบ้านป่าแดงรุ่นใหม่สืบทอดวงดนตรีดับแก่งต่อ อย่างไรก็ตามจากนี้ต่อไป ชาวบ้านป่าแดงจะยังคงทำพิธีกรรมงานศพอยู่แต่การทำพิธีกรรมงานศพ ก็คงต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบของพิธีไป วงดับแก่งที่เคยมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านป่าแดง ได้ถูกทดแทนด้วยวิถีชีวิตแบบใหม่ การศึกษาแผนใหม่ที่มีการจัดการโดยหน่วยงานของรัฐตามนโยบาย

ของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นการศึกษาที่อยู่บนพื้นฐานค่านิยมของความทันสมัยแบบเมือง ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการสนับสนุนและส่งเสริม แต่ก็ไม่ได้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและจริงจัง หรือเป็นเพียงแค่ การส่งเสริมวงดนตรีตึกเก๋งที่มีอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังขาดกระบวนการอันสำคัญที่จะก่อให้เกิดการสืบทอด ให้ ตึกเก๋งยังคงอยู่ต่อไปถึงรุ่นลูกรุ่นหลานอย่างแท้จริง และในอนาคตเมื่อหมดนักดนตรีตึกเก๋งรุ่นที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ไปแล้ววงตึกเก๋งอาจเหลือเพียงชื่อให้ลูกหลานชาวบ้านป่าแดงได้ระลึกถึงเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยถึงบทบาทของวงดนตรี ตึกเก๋ง ที่มีต่อพิธีกรรมต่าง ๆ และศึกษาถึงพลวัตทางสังคม ในปัจจุบัน ที่ส่งผลกระทบต่อการค้ารุ่งเรืองหรือเปลี่ยนแปลงไปของวงดนตรี ตึกเก๋ง ชุมชนบ้านป่าแดง ตำบล ป่าเลา อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. รูปแบบทางดนตรีของวง ตึกเก๋ง เป็นรูปแบบที่มีความคล้ายคลึงกับดนตรีอีกหลายพื้นที่ในประเทศไทย เช่น วงมั่งคละ ที่นิยมใช้อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกและสุโขทัย วงบัวลอย ซึ่งใช้อยู่ในทั้งพิธีของ ชาวบ้านและพิธีหลวงในพื้นที่ภาคกลาง วงกาหลอ นิยมใช้บรรเลงประกอบพิธีศพของทางภาคใต้ เป็นต้น ซึ่ง ดนตรีเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ใช้ในงานอวมงคลด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาอย่างจริงจังถึงความสัมพันธ์ และความเชื่อมโยงของดนตรีทั้งหมดที่กล่าวมา ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่สำคัญอย่างยิ่งต่อผู้ที่สนใจต่อไป และยังเป็น ประโยชน์ต่อการวางแผนทางในการพัฒนาดนตรีตึกเก๋งต่อไปในอนาคต

2. หน่วยงานที่ทำหน้าที่ด้านศิลปวัฒนธรรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึง ชาวบ้าน ควรให้การสนับสนุน อย่างเป็นระบบและวางแผนทางการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างถูกต้อง ส่งเสริม การให้ความรู้กับชาวบ้านเกี่ยวกับวงตึกเก๋ง สร้างความตระหนักและเห็นถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของ ชุมชน ผลักดันให้เกิดการสืบทอดต่อจากคนรุ่นใหม่ต่อไป

บรรณานุกรม

- กมล แก้วสิริ. (2526). *ประเพณีเก่าชาวสุรินทร์: เพลงพื้นบ้านและการละเล่นพื้นบ้านจังหวัดสุรินทร์*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *ดนตรีในวิถีชีวิตไทย*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กิ่งแก้ว อัดถากร. (2534). *ลักษณะพิธีกรรมในสังคมไทย*. เอกสารประกอบการสอนวิชาไทยศึกษา: อารยธรรม หน่วยที่ 6. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ข้าคม พรประสิทธิ์. (2549). *วัฒนธรรมการบรรเลงดนตรีไทย ภาคเหนือ: รายงานผลการวิจัย ทนุวิจัยกองทุน รัชดาภิเษกสมโภช*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการการจัดงานดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 37. (2552). *ดนตรีพิธีกรรม: เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ, งานดนตรีไทยอุดมศึกษาครั้งที่ 37 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คมคาย หมื่นสาย. (2537). *เอ็ดแหว : วาระสุดท้ายของชีวิตไทยทรงคำ: ชีวิตไทย ชุดฮึดฮอยเฮา*. กรุงเทพฯ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- คำ จอง. (2538). "ประวัติศาสตร์และเอกสารไทดำในเวียดนาม". *การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไท*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- งามพิศ สัตว์สงวน. (2538). *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- จรินทร์ เทพสงเคราะห์. (2540). *การศึกษาเพลงดนตรีกาหลอในจังหวัดสงขลา (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2537). *วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชิน อยู่ดี และคนอื่นๆ. (2530). *คนไทยอยู่ที่ไหนบ้าง*. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.
- ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์. (2530). *ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวไทยตำบลบ้านป่าหนาด. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่น จังหวัดเลย*. เลย: วิทยาลัยครูเลย.
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2530). *หนังสือเครื่องดนตรีไทย*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- นิยพรรณ วรรณศิริ. (2540). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิตา ชูโต. (2540). *การวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: พี.เอ็น.การพิมพ์.
- นิติตาชาวิชาดนตรีไทยชั้นปีที่ 3. (2552). *บทบาทหน้าที่ของดนตรีชาวมอญ ที่มีต่อชุมชนชาวมอญบ้านวังกะ อำเภอสงขลาบุรี จังหวัดกาญจนบุรี*. ดนตรีนิพนธ์ สาขาวิชาดนตรีไทย คณะมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- ประทีป นกปี. (2546). *ตู่บ่เก้ง: ดนตรีพิธีกรรมงานศพบ้านป่าแดง จังหวัดเพชรบูรณ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2525). *พื้นบ้านพื้นเมือง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- (2532). *ความหมายของความเชื่อและค่านิยม: เอกสารประกอบการสอนวิชาความเชื่อและระบบ ค่านิยม*. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ปัญญา รุ่งเรือง. (2546). *หลักวิชามานุษยวิทยาคติวิทยา: เอกสารประกอบการสอนรายวิชาดนตรีชาติพันธุ์วิทยา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ยศ สันตสมบัติ. (2540). *มนุษย์กับวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัชนิกร เศรษฐ์. (2536). *โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2530). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์. (2535). *โครงสร้างทางกายภาพของเครื่องลมไทยและการจัดแบ่งหมวดหมู่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์. (2535). *ดนตรีพื้นบ้านจังหวัดเพชรบูรณ์*. เพชรบูรณ์: วิทยาลัยครูเพชรบูรณ์.
- สังดี ภูเขาทอง. (2539). *การดนตรีไทยและทางเข้าสู่ดนตรีไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- สันติ ศิริชพันธ์. (2540). *วงมโหรีในจังหวัดพิษณุโลก* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2532). *ร้องรำทำเพลง : ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.
- เสฐียรโกเศศ. (2516). *วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ของไทย*. พระนคร: คลังวิทยา.
- อัมรินทร์ แรงเพชร. (2545). *วงปี่มโหรี: ดนตรีในพิธีเสนของชาวลาวโซ่ง ในอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อัมรินทร์ สาคริก, อานันท์ นาคคงและคณะ. (2541). *สาธิต พิธีกรรมไหว้ครูดนตรีไทย*. งานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ส่วนกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- อานันท์ อาภาภิรม. (2525). *สังคม วัฒนธรรมและประเพณีไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.